

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLANING MAKTAB TA'LIMIGA TAYORLASH

Ibragimova Gulchehra Anvarovna

Guliston davlat universiteti maktabgacha ta'lim fakulteti 2-kurs talabasi

ANNOTASIYA

Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga ruxiy va fiziologik tayyorgarligi, maktabga tayyorgarlik ko'rishga imkon beradigan ko'plab usullar va tayorgarliklar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha yosh, davr, bolalar, tayorlov, ko'nikma, talim.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматривается психическая и физиологическая подготовка детей дошкольного возраста к школьному обучению, многие методы и препараты, позволяющие подготовить их к школе.

Ключевые слова: Дошкольный возраст, период, дети, подготовка, умение, воспитание.

ANNOTATION

This article discusses the mental and physiological preparation of preschool children for schooling, many methods and preparations to prepare them for school.

Keywords: Preschool age, period, children, preparation, skill, upbringing.

Maktabgacha yoshdagi bolaning maktab ta'limiga o'tishi hamisha uning hayoti ahloqi qiziqish va munosabatlarida anchayin jiddiy tub o'zgarishlarni yuzaga chiqaradi. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolani bog'chada yoki uyt dayoq maktab ta'limiga tayyorlash, uni unchab bo'lmagan bilim, yushuncha, kunikma va malakalar bilan tanishtirish kerak bo'ladi. Bunday tanishtiruv moslashuv davrining jiddiy qiyinchiliklaridan xalos bo'lishga yordam beradi.

Etakchi mutaxassislarning fikriga ko'ra "maktabga tayyorgarlik" tushunchasi bolani maktabga tayyorlashning qo'yidagi yo'nalishlarini o'z ichiga oladi: jismoniy, shaxsiy(ruhiy), aqliy va maxsus tayyorgarlik.

Jismoniy tayyorgarlik bolaning sog'lomligi, harakat ko'nikmalari va sifati qo'l mushaklari va ko'rish - motor muvofiqligi rivojlanganligi bilan izohlanadi.

"Rivojlanganlik"ning asosiy belgilari o'ziga xos jismoniy rivojlanishning alohida jihatlarida ko'rinadi. Masalan – suyak tuzilishida, past bo'yli bolalarda o'z yoshiga ko'ra tana bo'yi va og'irligidagi nomutanosiblik, tanadaga muvozanat buzilishlari, yo'rak- qon tomir tizimidagi fiziologik etishmovchiliklar, tez toliqishlar, jismoniy yo'klamalarni bajarishdagi imkoniyatlari pastligi shular jumlasiga kiradi.

Va nihoyat, maxsus tayyorgarlik bolani savodxonlikka urgatish va uning maktabning 1- sinf o'quv dasturi materiallarini tarqatish darajada egallash haqidagi tushunchasini shakllantirishni nazarda tutadi. Shu urinda bir narsani takidlash lozimki, bolaga o'qishni, uning ustiga tez

o'qishni va yozishni o'rgatish unchalik muhim emas. Asosiysi bolaning lug'at boyligini oshirish, undanongli va faol foydalana olishini, tovushni tiniq eshitishini, aniq talaffuz qilishini, ularni so'zlardan ajrata bilishni ta'min etish va «Uchinchi ming yillikning bolasi» dasturi“ gakiritilgan savodxonlik bo'yicha oddiy bilimlarni, matematik tasavvurlarni egallashiga erishishdir. Agar bolada qo'l mushakchalari etarli darajada rivojlangan bo'lsa u maktabda 1- sinf ta'lim jarayonida 2-3 davomida o'qish va yozish texnikasini qiyinchiliksiz egallab oladi. Maxsus tayyorgarlikning asosiy ko'rsatkichlari, bu – faoliyatning tushinib etilishi va erkinligi, ijodiy tasavvurning rivojlanganligi hisoblanadi. Bu sifatlar bolada maktabgacha yosh davrining so'ngida savodxonlik, matematik, o'ziga xos faoliyatning, ya'ni o'yin, konstruksiyalash(qurish-yasash), chizish kunikma-malakalarini egallash asosida paydo bo'ladi.

Maktablarning 1- sinflari o'qituvchilari maktabgacha yoshdagi bolani qabul qilishda shuni unutmaslik lozimki, 6, hatto, 7 yoshli bola 1-sinfga kirishda uning oiladami bog'chadami maktabgacha ta'limni to'liq olganligidan qat'iy nazar, o'quv faoliyatining ma'lum bir ko'nikmalariga ega bo'lsa-da, baribir ma'lum muddatgacha bolamaktabgacha yoshdagi davrning o'ziga xos xususiyatlarini saqlab turadi. U hali o'quv faoliyatini uchun kerakli bo'lgan sifatlar va uddaburonlikka ega emas. U bu hislatlarni o'quv jarayoni davomida egallashni davom ettiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni ilk o'qitish bosqichida bog'chada ham, maktabda ham ularga o'qishda birdan qat'iy belgilangan talablarni qo'yish mumkin emas, faqat maktab-dars tizimidagi ta'limni qo'llash kerak. Namuna uchun bolalar bog'chasida va maktabda ta'lim shakli mutanosibligi taqsimotini keltiramiz.

- bolalar bog'chalarining katta va tayyorlov guruhida – 80 foyiz

o'yin –20 foiz mashg'ulot;

- birinchi sinflarda (1-yarim yillikda) – 60 foiz o'yin – 40foyz dars;

- birinchi sinflarda (2-yarim yillikda) – 30 foyiz o'yin – 70 foyiz dars ;

Katta va tayyorlov guruh tarbiyachilari va 1- sinf o'quvchilari-ning asosiy vazifasi – ta'limning birinchi bosqichida bola hayoti va metodlarini ta'min etish. O'yin faoliyati bolalar uchun malum muddat etkchi bo'lib qolishi va metodlarini ta'min etish. O'yin faoliyati bolalar uchun ma'lum muddat etakchi bo'lib qolishi va bundan birdan voz kechmaslik, balki u sekin-asta tabiiy holda o'z o'rnini boshqa, yani o'quv faoliyatiga bo'shatib berishini nazarda tutish kerak.

Bolalarni maktabda o'qitishning samaradorligini ko'p jixatdan ularning tayyorgarlik darajalariga bog'liq bo'ladi. Maktabda o'qishga tayyorgarlik – maktabgacha ta'lim muassasasi va oilada maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaga qo'yadigan talablar orqali aniqlanadi. Bu talabalarning o'ziga xos tomoni o'quvchining yangi ijtimoiy psixologik o'rni, u bajarishga tayyorlangan bo'lishi lozim.

Aqliy tayyorgarlik bola obrazli va mantiqiy fikrlashi, tasavvurning, odamiylikning, bilimga qiziqishning, mustaqilligining, o'zini-o'zi nazorat qilishga, xamda o'quv faoliyatini kuzatish, eshitish, eslab qolish, solishtirish kabi asosiy turlarini bilishni o'z ichiga oladi.

Bolaning maktabda ta'lim olishi samarasi uning ona tilini bilishiga va nutkni qanchalik rivojlanganligiga ko'prok bog'liq bo'ladi. Chunki butun o'quv faoliyati shularga, ya'ni nutqiy mantiqiy rivoji, bolaning kattalarning yordamisiz mustaqil fikrlashi, til rivojlanganligi

yutuqlarida erkin foydalana olishi, xikoya qilish, muloxaza yuritish, o'z tasavvurini izoxlay olish, tushunarli qilib bayon etish kabi omillar asosiga quriladi. Shuningdek, bolaning maktabda ta'lim olishi uchun amaliy aqliy rivoji ya'ni, uning namunani chizish, aytib turiladigan bayoniy topshirikni bajarishi xam muxim sanaladi. Va nixoyat, maxsus tayyorgarlik bolani savodxonlikka o'rgatish va uning maktabning 1 sinf o'quv dastur materialini yetarli darajada egallash xaqidagi tushunchasini shakllantirishni nazarda tutadi. Bolalarni maktabga tayyorlash, birinchidan maktabgacha ta'limda tarbiyaviy ishni maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni umumiy, xar tomonlama rivojlantirishning yuqori darajasini ta'minlaydigan, ikkinchidan bolalarni maktabning boshlang'ich sinflarida o'zlashtirishlari lozim bo'lgan o'quv fanlarini egallashga maxsus tayyorlashni ta'minlaydigan qilib tashkil etilishini nazarda tutadi. Shunga ko'ra zamonaviy psixologik-pedagogik adabiyotda (A.V.Zaparojets, A.A.Venger, G.M.Lyamina, G.G.Petrogenko, J.V.Taruntayeva va boshkalar) tayyorgarlik tushunchasi bola shaxsining rivojlantirish sifatida aniqlanadi va ikkita o'zaro boglangan jixatlarda: «Maktabga o'qishga umumiy psixologik tayyorgarlik» va «Maxsus tayyorgarlik» tarzida ko'rib chiqiladi.

Maktabga umumiy tayyorgarlik MTMsining maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarni xar tomonlama tarbiyalashga oid davomli, maqsadga muvofiq ta'lim-tarbiyaviy ishning muhim yakuni sifatida namoyon bo'ladi.

Maktabga umumiy tayyorgarlik bolaning maktabga borish vaqtiga kelib aqliy, ma'naviy, estetik va jismoniy rivolanishda erishgan shunday darajasidirki, u bolaning maktab ta'limining yangi sharaotlariga va o'quv materialining ongli egallashga faol kirib borishlari uchun zarur asosni yaratadi.

Bolaning maktabda o'qishga aqliy tayyorligi. Maktabga aqliy tayyorlikning muxim tarkibiy qismi maktabga o'qishga kirayotgan bolada atrof, dunyo xaqida yetarlicha keng bilish boyligining mavjud bo'lishidir. Bilimlarning bu fondi o'qituvchi o'z ishini tashkil etishda tayanadigan zarur asos hisoblanadi. Bolani maktabga aqliy tayyorligida bolalar egallagan bilimlarning sifati ahamiyatlidir. Bilimlar sifatining ko'rsatkichi birinchi navbatda ularni bolalar tomonidan ongli egallaganligi; tasavvurlarining aniq va tabaqalashtirilganligi; oddiy tushunchalar mazmuni va xajmining to'la qo'ligi; o'zlariga tushunarli o'quv va amaliy vazifalarni hal etishda bilimlarni mustaqil qo'llana olish qobiliyatlari; muntazamlilik, ya'ni maktabgacha tarbiya yoshidagilarning narsa va hodisalar o'rtasidagi tushunarli, muhim aloqa hamda munosabatlarni aks ettira bilish qobiliyatidir.

Bolani maktabga aqliy tayyorgarligining tarkibiy qismi bola bilish faoliyatini muayan darajada rivojlangan bo'lishidir. Bu o'rinda

Birinchiidan bilish jarayonining o'sib boruvchi ixtiyoriyligi; materialni ma'no jixatdan ixtiyoriy eslab qolish va takror ifodalash, narsa va hodisalarni rejali idrok etish, qo'yilgan bilish va amaliy masalalarni maqsadga muvofiq hal etish qobiliyati va shu kabilar;

Ikkinchiidan bilish jarayonlari sifatini oshirish: sezgilarning

aniqligi, idrokning to'liq va tabaqalashtirilganligi, eslab qolish va takror ifodalashning tez va aniqqligi;

Uchinchiidan bolada atrof dunyoga bilish munosabatlari, bilimlarni

egallash va maktabda o'qishga intilishning mavjudligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabga aqliy tayyorlikni shakllantirishda bo'lajak o'quvchini tafakkur faoliyatining umumiy darajasi muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim muassasasining bolalarni aqliy tarbiyalashga oid olib borayotgan muntazam, maqsadga muvofiq ish sharoitlarida bolalarda (faoliyat) tafakkur faoliyatida narsalarning xap tomonlama taxlil qilish qobiliyati, ijtimoiy tarkib topgan sensor etalonlardan fan hamda xodisalar xususiyat va sifatlarini tadqiq qilishda foydalana bilish narsa va xodisalardagi asosiy aloqa, bog'liqlik, belgilarni aniqlash asosida oddiy umumlashtirishlar qilish qobiliyati, o'xshashlik va farklanuvchi belgilarni izchil ajratish asosida narsalarni qiyoslashni amalga oshirish ko'nikmasi tarkib toptiriladi. Bolajak o'quvchilarda aqliy faoliyatning elementar mustaqilligi: o'z amaliy faoliyatni mustaqil rejalashtirish va uni reja asosida amalga oshirish ko'nikmasi, oddiy bilish vazifasini qo'yish va uni hal etish ko'nikmasi va shu kabilar rivojlantiriladi.

Maktabda aqliy tayyorlik, shuningdek bolalar tomonidan o'quv faoliyati elementlarini egallab olinishini ham o'z ichiga oladi.

Bolalar muntazam ta'lim sharoitlarida maktabgacha bolalik oxiriga

kelib, o'quv faoliyatining asosiy tarkibiy qismlarini: tushunarli o'quv vazifasini qabul qilish, tarbiyachining ko'rsatmalarini tushunish va aniq bajarishni ishni kattalar tomonidan ko'rsatilgan usullaridan foydalanib bajarib bir natijaga erishish, o'z faoliyati, hulq-atvori, topshiriklarni bajarish sifati ustidan nazorat qilish ko'nikmasini, o'zining va boshqa bolalarning ishlariga tanqidiy baho berish qobiliyatini, egallab olishlari kerak.

Nutkni kanchalik yuqori darajada rivojlangan bo'lishi bolani maktabga aqliy tayyorgarligining muxim tarkibiy qismi xisoblanadi. Tovushni aniq talaffuz qilish, lug'atning boyligi, o'z fikrini mantiqiy grammatik to'g'ri bayon qila bilish, madaniy nutq muomalasi-bularning barchasi maktabda muvaffakiyatli o'qishning zaruriy sharti xisoblanadi.

ADABIYOTLAR

1. Bikbayeva N.U., Ibroximova 3.I., Qosimova X.I. Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish, T., 1995.
2. X. Axmedova va boshqa... «Bolangiz maktabga tayyormi?» T., 2000y
3. M.Jumayev "Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi va nazariyasi" T., 2007 y.
4. S.X.Jalilova, S.M.Aripova. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi.. 2013y.
5. Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga ko'yiladigan davlat talablari. 2013y.
6. "Bolajon" dasturi 2010y.